نەخشەی بنەرەتی

نەخشەی بنەرەتی بەکارهێنراوە بۆ زەوەی بۆ کۆمەڵگەییەکی شارستانی هەروەها پلاندانانێکی سەرەکیە بۆ پێشخستنی شارو و شاروچکەکان لەبەر ئەوەی مەرجە سەرەکیەکانی پێشکەوتنی داهاتووی لەخۆگرتووە چوار چێوەی پێکهاتەی ئێستا و داهاتووی لەخۆگرتووە . ماستەر پلان سەرجەم پێکهاتە سەرەکیەکەو هێڵە پانەکانی نەخشە دانا نمان دەداتێ / بەشێوەیەکی بەرفراوان کەسوودمەند دەبن لێ ی بۆ تویژینەوەکان کە پێویستە لەداهاتوودا پەرەوبکرێن .

ماستەر پلان چوارچێوەیەکی گشتگیرە لە پێناوی بریادان و پلان دانان کەی و چۆن پێویستە کەشارەکە گەشە پێبکەین ئامانجەکانی ماستەر پلان جێ بەجێ نابێت و سەرکەوتوو نابێت تەنیا لەکاتەدا نەبێت کەسەرجەم ئەوکەسانەی هەڵدەستن بە پێبدەن وا وەربیگرن کەبنەماو یاسایە کە بۆ بریاردان .

ماستەر پلان هەڵدەستین بە سەرکردایەتی و پێشکەوتن بەشێوەیەکی ئەرێتی (ایجابی) بەبەرستی کردنی لاوان ، بەتەنیا هۆکارێك نیە بۆ پێشکەوتن بەڵکو گرنگترین هۆکارە سەرجەم لایەنەکانی ژیان دەگرێتەوە لەباخچەوە تاکو زانکۆ لەماڵێکی بچووکەوە تاکو ئوتێلێك لەگۆرەپانێکی تۆپی پێ وە (بچووك) لەناو تاکو ریگایەکی نێودەوڵەتی گشتی کەشارەکان پێکەوگرێدەدات لەباخچەیکی بچکۆلەوەلەناو گەرەکێکدا بۆ سەیرانگایەکی سەرەکی لەشاردا لەدووکانێکی بچووك لەوناو کۆلانێکدا بۆ مولێکی گەوەرە لەبەلوعەیەکی ئاووە بۆ پرۆژەی پالاوتن و پاکژکردنی ئاو لەشارەکاندا.

پێشکەوتنی ئەرێتی (ایجابی) بۆ هەر شارێك روونەدات تەنیا بەهۆی گونجاندنیچکی ایجابی و هاوکاریکردن نەبێت لە نێوان سەرجەم لایەنەکان ، بەرێوەبردنێکی بەهێز ئەتوانین کۆنترۆلی ئەم کردارە بکات وەهەروەها بەشداریکردنی دانیشتوانیش لەم هاریکاریەدا پێویستە ، ئابەم

شێوەیە لەژێر ئەم بارودۆخەدا نەوەکانتی داهاتوو ئەتوانن لەژینگەیەکی تەندروستدا بژین کە بەردەوامە ژیان تێدا لەئێستاو داهاتووشدا ......

(ئاستەکانی) :-

پلان دانانی سەرەکیمەرجی ریشەی مەرجی سەرەکی یە بۆ پێشکەوتن لەشارو شاروچکەکان ، لەبەرئەوە پلەبەندی لە پلاندانانندا زۆر گرنگە .....

گرنگترین پلەکانی پلاندانان ئەمانەیە :-

١- پلان دانــنی نیشتمان : (بۆ وولات) :- ئەو پلان دانانەیە کە پلەیەکی بەرزی هەیە بۆ دەوڵەت ، کاردەکات لەگەڵ کۆمەڵگاکانی نیشتەجێ بوونی سەرەکی و لاوەکی و پایەکانی ئابووری سەرچاوەی داهاتی نیشتمانی وەکو کشتوکاڵ و بەکارهێنانی زەوی و قۆستنەوەی ، وەهەروەها بەروبوومە سروشتیەکان و ژێرخانی ئابووری وەکو کارگەکان و فرۆکەخانەکان وەهەروەها ناوچەکانی پاراستنی سروشتی وەکو دارستانەکان و باخچە سروشتیەکان و کۆمەڵگە نیشتە جێ بوونە گەورەکان .

٢- پلاندانانی هەرێمی : هەڵدەستێت بەگرێدانی پلانەکان لەنێوان ئاستی نیشتمانی و شارەوانیەکان یاخوود پارێزگاکان .

٣- ماستەر پلان : هەڵدەستێت بە کۆنترۆڵکردن و رێکخستنی پێشکەوتنی شارەوانی بۆ هەرپارێزگایەك ئەویش نەخشەیەکی بەکارهێنراوە بۆ زەویەکان .

٤- دیزانی کەرتی (بەشێك لەشارێك) :-

بچووکترین ئاستی پلاندانان و نەخشە دانانە کەئەویش دیزانی جێ بەجێ کردنە بۆ بەشێك یاخوود کەرتێك لەشارێك وەئێستا لە کوردستاندا جێ بەجێ دەکرێت بە پێوانەی وێنەی ١٠٠٠/١

یــان ٥٠٠/١ و کەتیــچدا ســەرجەم ئــەو شــوێن و بینــاو ریگــاو ناوچەســەوزاییەکان و ناوچــەکراوەکان تێدا دەروخێنرێت .

وە پێویــستە لــەم جــۆرە لە پلانداناندا ناوچــە و شــوێنە هەســتیارەکان دیــاری بکــرێن و هــەروەها دیــاریکردنی رێگــاو بانــەکان و ناوچــە شــوێنە واریــەکان و مێژوویــەکان وەهــەروەها دیــاریکردنی ئــەو کــەل وپە لانــەی کــە بــەکاردێن ئەگــەر پێویــستی کــرد تــاوەکو کارەکــە بەتــەواوی بکرێــت و بگونجێــت لەگەڵ یەکتیردا .

مەبەست لەنەخشەی بنەرەتی .

ئامــادەکردنی نەخــشەی بنــەرەتی بــۆ شــارێك ، پێویــستە بیرکردنەوەیــەکی قــوڵ و فــراوان بــۆ کارەکــان و هۆکارەکان و بەکارهێنانی زەوی و تۆری گونجاندنی شارستانی دا هەبێت .

ئــــەرکی سەرشــــانی نەخــــشەدانەرانە کەلێکوڵینــــەوەلای گــــشتگیر بکــــەن بۆســــەرجەم زانیاریــــە پێویــستیەکانی پــلان دانــان .و روپێــویی کردنــی ســەرجەم بەڵگــەکان لەسەرچــاوە جیاوازەکانــەوە .

ئەمــــەش لەبەرپێشخــــستنی ئــــەو پێــــشکەوتنانەی لەشــــارەکاندا روودەدەن زۆر پێویــــستە کــــەتۆری گوونجانــــدی شارســــتانی لەبەرچــــاو بگیرێــــت هــــەروەها پێویــــستە کەمتمانــــەی تــــەواو لــــەنێوان ئەکەســــانەی کەراســــپێراون بــــۆ پلانــــدانان و ســــەرجەم بەشــــداربوان لــــە کارەکــــەدا هــــەروەها هاوکــاریکردن لەنێوانیانــدا لەســەر هــەمان متمانــەی پتــەوبێت دەواتــای راســتەقینە وەربگێرێــت وەبەم شێوەیەی خوارەوە بێت :-

کۆکردنــەوەی ســەرەجەم زانیاریــەکان لەداتایەکــدا (Data) کە پێویــستە ئــەویش لــەرێگای را پرســی لــەنێوان هاولاتیانــدا ســەرجەم لایەنــەکانی ژیانیانــدا ، و ئامــادەکرنی ســەرژمێری تاییــەت بەرێــژەی

دانیـشتوان ، تەمـەنیان و نێـرو مـێ و بـێ کـاری ، و ژمـارەی خێـزان ، و ژمـارەی منـداڵ لەهەرخێزانێکـدا ، کۆچکردن، هۆکارەکانی کۆچکردن ، دەرماڵە ،یان مووچە ، و باری گوزەرانیان.

توێژینەوەکردن لەبارەی ژێرخانی ئابوورییەوە:-

ئەویش :

* لێکۆڵینـــەوە لەسەرچـــاوەکانی ئـــاو ، گواســـتنەوەی ئـــاو ، و کۆکردنـــەوەی ئـــاوی خواردنـــەوە ، تـــۆری دابەشکردنی ئاو ، و شوێنی پارێزگاریکردن لەسامانی ئاوییەکان .

* رزگار بوون ولەئاوی پیس

* رزگـــاربوون لـــە پاشمـــاوە رەقـــەکان ، یـــاخود کـــرداری دووبارەبەکارهێنانـــەوەی پاشماوەکـــان ، یـــان کــــــرداری ئامـــــــادەکردنی پـــــــەینی کیمیـــــــایی وزەی کارەبـــــــاو زۆریـــــــش (Recyckling) لە پاشماوەکنانەوە

٣- گەیاندنی ووزەی کارەبا : -

ئەویش هێڵەکانی گەیاندنی وزەیە لەسەرچاوە سەرەکی و لاوەکیەکانەوە بۆ هەموو ناوچەکان

٤- تۆری پەیوەندی (هێڵ) :-

لێکۆڵینـــەوەی چـــۆنێتی پێـــشکەوتنی پەیوەندیانـــەی ســـەردەم وە هـــەروەها لێکۆڵینـــەوە لە پۆســـتەی سەردەمیانە.

٥- تۆری هاتوچۆ وگەیاندن :-

لێکۆڵینـــەوە لـــەو وێـــستگەکان و رێگاکـــانی جوڵـــەکردنی شـــەمەندەنەفەرەکان و هێڵـــی ئاســـنین و چۆنێتی گرێدان و پێکەو بەستنەوەیان بەیەکترەوە

لەوولاَتــــە پێــــشکەوتووەکاندا ئامــــادەکرنی ماســــتەر پــــلان لــــەژێر دەســــەلاَتی لایەنــــە تاییە تمەندیەکاندایــە وەکــو وەزارەتــەکانی پــلان دانــان و بەشــەکانی پــلان دانــانی بیناســازی لــە شارەوانیەکان و یان نوسینگەکانی پلاندانانی تاییەتی ئەهلی .

لەوولاَتــە تازە پێگەیــشتووەکاندا زۆربــەی جــار دەبیــنین کــە ئــەم دەســەلاَتانەی کەباسکران نــاتوانن چارەســەرێك بدۆزنــەوە بــۆ رێگریکــردن لەگەشەســەندنی هەرەمــەکی ، وبەرنامــە بــۆ دانــەنراو ئەمــەش بەشێوەیەکی گشتی بەسەر شارەکانی

١- کوردیــەکان بەتاییــەتی شــاری ســلێمانیدا بــەهۆی سیاســیەتی خرا پــی حکومــەت لــەرابردوودا کەهەســتاوە بــەزۆر کــۆچ پێکردنــی خــەڵك لەگوندــەکان وەهــەروەها یاســا تونــدەکان . کەبۆتــە هــۆی ئــــەوەی کەســــلێمانی بەشــــێوەیەکی هەرەمــــەکی بەرنامــــە بۆنــــەنراو گەشــــەبکات دەســــەلاَتەکانی پلانــــدانان لەئێــــستادا سەرســــام مــــاون و نــــاتوانن چارەســــەرێکی گونجــــاو بــــۆ ئــــەم هەمووکێــــشەیە بدۆزنەوە و توانای تەواوی نیە لەرووی بەرێوەبردن وزانستیەوە

٢- کێــشەی خاوەنــدارێتی زەوی لەکوردســتاندا بەگــشتی و شــاری ســلێمانی بەتاییــەتی بــەجۆرێك کــرداری پلانــدانان بۆشــارەکان زۆربــەی جــار ناگونجێــت لەگــەڵ خاونــدارێتی زەوی یــە هــی کەسێك بێــت یاخوود خاوەندارێتی یەکەی هی فەرمانگەیەك بێت یاخوود هی لایەنێکی فەرمی بێت .

پێویــستە حکومــەت کــەم تەرخــەم نــەبێت لەتــەرخانکردنی بوجــەی تاییــەت بــۆ قەرەبووکردنــەوەی ئــەو خــــاوەن موڵــــك لــــەو شــــوێنانەی کــــەرێگرن لەئاســــتی چارەســــەرکردنی هەنــــدێ کێــــشەی زیــــادەرۆی یــــان فــراوان کردنــی شــەقام یــان گۆرەپــان و باخــچەکان . ئەمــەش بەکێــشەیەکی گــەورەی جــێ بــەجێ کردنــی ئەوپلانانــەی دانــراو بــۆ ئــەم مەبەســتە شــارەکانتی کوردســتان بەتاییــەت شــاری ســلێمانی پێویــستی بەداخــستنی چــەند شــەقامێك هەیــە لەناوەنــدی شــارەکەدا کــەبکرێت بەشــەقامی پیــادەرەوی وەرچــاوی

بەرژەوەنـدی دوکانـدار و فرۆشـگاکانی ئـەو ناوچـانەبکرێت بەدەستنیـشانکردنی جـۆری ئـەو کـەل و پەلانەی لەو ناوچانەدا ئەشێت بفرۆشێت وەیارمەتیدان خاوەنەکانی .

- پێویـستە بـەزووترین کـات چارەسـەری کێـشەی هـاوردە کردنـی ئوتومبێـل بکرێـت بـۆ شـارەکانی کوردسـتان چـونکە لەماوەیـەکی نزیـك داواچـاوەرون دەکرێـت کەبـەکارهێنانی ئوتومبێـل لەناوشـاردا خۆی بۆ خۆی ببێتە گەورەترین کێشەی هاتووچۆ لەبەرزۆری ژمارە ئوتومبێل .

ماستەر پلان :-

لـە وڵاتـە پێـشکەوتوەکاندا ، کـارکردن بـە ماسـتەر پـلان بـۆ گۆڕانکـاری و ڕێکردنـەوە بـۆ چوارچـێوەی پێکهاتـەی بیناسـازیدا گۆڕانکاریـەکی کـەمی دەوێـت ، یـان تیـشك دەخاتـە سـەر پـرۆژە گـەورەکان . لـە بەرئـەوەی گەشـە لـەم جـۆرە شـارانەدا دەتوانرێـت هەسـتی پێبکرێـت و بـە ئاگـاداری شـارەزایان بێـت .

بـەڵام لـە وڵاتـە تـازە پێگەیـشتووەکاندا هـەروەکو لـە کوردسـتان پێویـستە سـەرجەم ئـەم پێوانـەی لای خوارەوە لە بەرچاو بگیرێت :-

١- گەشـەی خێـراو نـا ڕێکخـراوی ناوچـەکانی نیـشتەجێ بـوونی دانیـشتوان کـە دەبێتـە هۆیـەکی قورس لە بەردەم تەوەرەکانی جوڵە و ڕێگا و خزمەتگوزاریەکانی شار و تەوەری کۆمەڵایەتیشدا .

٢- گرنگیدان بە ژێرخانی ئابوری .

٣- دانانی سیاسەتێك بۆ نیشتەجێ بوون .

٤- دانانی پێوانە و دیاریکردن بۆ بەکارهێنانی زەوی .

٥- گرنگیـدان بـە ناوچـە سـەوزەکان و کراوەکـان و هـەروەها ڕوودانـی دار و درەخـت لـە بەرچـاو بگیرێـت ، هـەروەها جـۆری ئـەو ڕووەکانـەی کـە لەگـەڵ ژینگەکەمانـدا گونجـاون ، وە چـۆنیەتی ئاودانیـان و بـەرەنگار بوونـەوەی بـەبیابان بـوون بـە زۆر کردنـی کـرداری ڕوودانـی دار و درەخـت لـە بەرچاو بگیرێت ، هەروەها جۆری ئەو ڕووەکانەی کە لەگەڵ ژینگەکەماندا گونجاون .

وە چۆنیەتی ئاو دانیان و بەرەنگار بوونەوەی بەبیابان بوون بە زۆر کردنی کرداری ڕوواندنی دار و درەخت .

- پێویستە ماستەر پلان لە بەرچاو بگیرێت واتە ، پێویستە لە سەر دەسەڵات کە سەرجەم لایەنەکان ڕکیفی (ملکەچی) ماستەر پلان بکەن ، لایەنەکانیش هاوڵاتیان و وەبەرهێنان و بەڕێوەبەران دەگرێتەوە .

کرداری پلاندانانی بیناسازی لە کوردستاندا خۆی لە ماستەر پلاندا دەبینێتەوە کە پێویستە نەرمیەکی پێوەدیار بێت چونکە کوردستان لە حاڵەتی پێشکەوتنی بەردەوامدایە .

مەبەست لە نەرمی لێرەدا پێویستە پلاندانانە کە توانای فراوانکردنی هەبێت و گۆرانکاری تێدا بکرێت لە بەرئەوەی دانیشتوان لەگەشەدان.

بەکارهێنانی زەوی تێکەڵ :-

مەبەست لەم دەستەواژەیە ئەوەیە کە کۆمەڵێك چالاکی جۆراو جۆر لە خۆ دەگرێت لە ناوچەیەکی دیاریکراودا وەکو دانیشتوان و فەرمانگەکان و ئوتێلەکان و شوێنی ڕابواردن ، شارەزایی چل یان پەنجا ساڵی ڕابردوو ئەوەی سەلماندووە کە بەکارهێنانی تێکەڵ باشترە لە بەرکاهێنانی سەربەخۆ (تاك) لە زەویدا . بۆماوەیەکی دوور و درێژ ، بە جۆرێك کە ماوەی نێوان ماڵ و شوێنی کارکردن یاخود ماڵ و قوتابخانە کورتترە کە ئەمەش دەبێتە هۆی کارێکی یارمەتی دەر بۆ پێکەوە ژیانی ئەوێنی (إیجابی) و بار و گوزەرانێکی زیاتر پڕ لە خۆشی .

- پێویستە ئامادەکردنی نەخشەیەکی گشتی بۆ بەکارهێنانی زەوی لە سەر ئاستی شارەوانی وە هەروەها پێویستە کە ڕاپۆرتێکی نوسراو ڕونکراوەی لەگەڵدا بێت .

وە پێویستە ئەو نەخشەیەی بۆ بەکارهێنانی زەوی دیاریکراوە ئەم خاڵانەی خوارەوەی تێدابێت :

١- شوێنی بیناکان و کارگەکان (دانیشتوان ، بازرگانی – پیشەسازی ...... تاکوتایی)

٢- دیاریکردنی ژێر خانی کۆمەڵایەتی و خزمەتگوزاریەکانی شارەوانی وەکو (قوتابخانەکان و نەخۆشخانەکان و شوێنی وەرزشیەکان)

٣- شوێن و ڕێگا و بانەکان وەکو شەقامە سەرەکیەکان لە ناو شارەکاندا کە شارەکە لەگەڵ دەرەوەیدا پێکەوە دەبەستێتەوە .

٤- ناوچەکانی ئامادەکردنی کارەبا و ، ئاو ، و ئاوەڕۆ و و پاشەڕۆ و خاشاك .

٥- ناوچە سەوزاییەکان ، کە ئەویش باخچە گەورەکان و بچووکەکان و گۆڕستانەکان و ناوچە وەرزشیەکان و شوێنەکانی ڕابواردن لە خۆ دەگرێت .

٦- ناوچەکانی شوێنی ژینگەیی و دیاریکردنی تاوەکو ببێتە بەربەستێك لە بەردەم ئەو کاریگەریانە دا کە کار لە ژینگە دەکەن .

٧- ناوچە ئاوییەکان واتە دەریاچە و بەربەستە ئاوییەکان.....

٨- ناوچەکانی سامانە سروشتیەکان .

٩- ناوچەکانی کشتوکاڵ و دارستانەکان .

١٠- ناوچەکانی پاراستنی پێشکەوتنی سروشتی ، دیمەنە سروشتیەکان (landscape) و پاراستنی شوێنەوارە مێژووییەکان.

ئەندازیاری تەلارسازی

کمال عبدالله محی الدین